

(ёхуд Халқаро жадидчилик академиясини ташкил этишга доир айрим мулоҳазалар)
// “Янги Ўзбекистон”-2022 йил 28 декабрь.

САИД ШЕРМУҲАМЕДОВ ФЕНОМЕНИГА ХОС ФАЗИЛАТЛАР ВА УЛАРНИНГ ЁШЛАР ТАРБИЯСИДАГИ АҲАМИЯТИ

Қорабоев Нодирбек Мамаражабович,
Термиз давлат университети таянч докторанти

Резюме: В статье освещены высокие духовные качества, присущие феномену академика Саида Шермухамедова, характеризующие его как совершенной личности. Эти качества подразделены на следующие группы: 1) собственно-личностные качества, 2) качества общественника и руководителя, 3) уважение к наставникам, верность друзьям и родственникам, 4) забота об учениках. Изучение этих качеств имеет большое значение в воспитании молодёжи.

Summary: The article highlights the high spiritual qualities inherent in the phenomenon of academician Said Shermukhamedov, characterizing him as a perfect personality. These qualities are divided into the following groups: 1) self-personal qualities, 2) qualities of a social activist and leader, 3) respect for mentors, loyalty to friends and relatives, 4) concern for students. The study of these qualities is of great importance in the education of young people.

Буюк шахслар, жамоат арбоблари, олим ва ижодкорлар феноменига хос ноёб инсоний фазилатлар, юксак маънавият масалалари улар ҳаёти ва ижтимоий фаолиятининг ажралмас таркибий қисми бўлиб ҳисобланади, ёшлар тарбияси учун катта аҳамиятга эга бўлади. Бинобарин, йирик жамоат ва давлат арбоби, академик Саид Шермухамедов ҳам феноменал инсоний хислатлар соҳиби эди.

Феномен (кечки лотинчада *phaenomenen*, грекчада *phainomenen* – намоён бўлувчи) – муайян кўринишда рўй берувчи, намоён бўлувчи ғайриоддий, нодир ҳодиса, факт [1].

Баъзи манбаларда “Саид Шермухамедов феномени” деган махсус иборани учратиш мумкин. Бинобарин, таниқли сиёсатшунос, олим, публицист ва жамоат арбоби Нарзулла Жўраев бу иборани С.Шермухамедовнинг буюк хислатлари маъносига ишлатган [2].

Бутунжаҳон файласуфлар жамияти Федерацияси Президенти, профессор Иоанна Кучуради 1983 йил августида Монреаль (Канада)да XVII Бутунжаҳон файласуфлар Конгрессида С.Шермухамедов билан учрашиб, унинг юксак инсонийлик хислатлари қаторида олижаноблиги, камтарлиги, самимийлигини кўрсатган [3].

Россия Фалсафа жамиятининг биринчи вице-президенти, “Вестник Российского Философского общества” (“Россия Фалсафа жамиятининг ахборотномаси”) журналининг бош муҳаррири, фалсафа фанлари доктори, профессор Н.А.Чумаков С.Шермухамедов сиймосида йирик олим, катта ҳаёт тажрибасига эга баркамол инсонни кўрганлиги, унда одамларга нисбатан пок муносабат, самимийлик ва катта ғамхўрлик ҳисси мавжудлигини сезганлиги ҳақида ёзган эди [4].

Ўзбекистон Қаҳрамони, Ўзбекистон халқ шоири Абдулла Орипов С.Шермухамедов тўғрисида фикр юритиб, “Домла ниҳоятда мард, бағрикенг, саховатли, адолат йўлида бир сўзли, дўстларга меҳр-оқибати юксак инсон”, деган, унга бағишлаб ўзининг “Зиё” шеърини ёзган эди [5].

Академик Саид Шермухамедовга хос бўлган ноёб фазилатларни, фикримизча, қуйидаги гуруҳларга бўлиб ўрганиш тўғри бўлади:

1. Шахсий-индивидуал фазилатлари.
2. Жамоатчилик ва раҳбарлик фазилатлари.
3. Устозларга эҳтиром, дўстлар ва қариндошларга садоқатлилик хислатлари.
4. Шогирдларига ғамхўрлик хислатлари.
1. Шахсий-индивидуал фазилатлари.

С.Шермухамедовнинг шахсий-индивидуал фазилатлари қаторида энг аввало унинг меҳнатсеварлик хислатини қайд этиш лозим. У ҳаётида нима ютуқларга, лавозим ва унвонларга, мукофотларга эришган бўлса, уларнинг барчаси унинг самарали меҳнати, тиришқоқлиги туфайли қўлга киритилган.

Саид Шермухамедов ўта камтар, самимий, диёнатли инсон эди. Шу хислатлари уни каттаю кичик одамлар учун сеvimли, ҳурматли инсонга, раҳбар ва устозга айлантирган. У бировларга ўхшаб дабдабали бойлик, ортиқча мол-дунё, қўша-қўша машиналар, данғиллама ҳовли-жойларга эга бўлиш йўлини танламади, ўзининг ҳалол меҳнати эвазига оддий ҳаёт тарзини кечирди, умрининг охиригача давлат томонидан берилган кўп қаватли уйда жойлашган 4 хоналик квартирада истиқомат қилди.

С.Шермухамедов жуда самимий инсон бўлган. Қаерда ва қайси лавозимда ишлашига қарамасдан, одамлар билан самимий, мулойим мулоқотда бўлиб, муомала қилган, уларга моддий ва маънавий мадад кўрсатган [6].

С.Шермухамедов жуда меҳмондўст одам бўлган. Унинг уйига бирор иш билан келган одамларни Саид ака ва унинг рафиқаси Муҳаббат опа кийик ўти солиб дамланган хуштаъм чой ва ширинликлар, лаззатли таомлар билан сийлаган.

Саид Шермухамедов тўғри сўз, ҳақиқат ва адолатни ҳимоя қиладиган инсон бўлган, ёлғончилик, ваъдабозлик, ифво ва фитначилик, гиначиликни ёқтирмаган. Бировга яхшилик, ёрдам кўрсатса, ҳеч қачон миннат қилмаган, ёмонлик қилишни, ҳасадни билмаган. Ўзидан катталарга ҳам, кичикларга ҳам доим “ака” деб мурожаат қилган, хушчақчақ, зукко, ҳазилкаш одам бўлган [7].

Саид Шермухамедов маънавий дунёсида шарқона, ўзбекона миллий маданият ва ахлоқ намуналари байналмилал бағрикенглик, ҳақиқий инсонпарварлик, олижаноблик билан уйғунлашиб кетган, у байналмилалликни, халқлар дўстлигини эъзозлаган. И.Кучуради С.Шермухамедовда доим байналмилаллик руҳи уфуриб туради [3], деганда ҳақ эди. Олим тайёрлаган шогирдлар орасида ўзбеклардан ташқари йигирмадан ортиқ бошқа миллат вакиллари бўлиши, унинг дўстлари жаҳоннинг кўпчилик мамлакатларида фаолият кўрсатиб туриши бунинг ёрқин далилидир.

С.Шермухамедов феноменидаги ноёб хислатлар тўғрисида фикр юритиб, профессор Нарзулла Жўраев унинг одамларга нисбатан ўзбекона одобни ёрқин намоён этадиган зиёли сифатидаги ниҳоятда эътиборли, самимий, эҳтиром, меҳр-муҳаббат, бекиёс мурувватга тўла муносабати тўғрисида ёзади, бунинг учун одамнинг жисму жонига сингиб кетган, қон-қонига, ҳар бир ҳужайрасига қоришиб кетган улкан маданият, тарбия, эътиборлилик фазилатлари керак бўлади, дейди [2].

2. Жамоатчилик ва раҳбарлик фазилатлари.

Саид Шермухамедов феноменига хос энг муҳим хусусиятлардан бири унинг фазилатли раҳбар бўлганлигидир.

С.Шермухамедов нафақат Ўзбекистонда, собиқ Иттифоқда, балки жаҳон миқёсида танилган энг обрўли раҳбарлардан бири сифатида эътироф этилган. Масалан, Миср Араб Республикасининг собиқ Президенти Анвар Садат С.Шермухамедовнинг раҳбарлик фаолияти тўғрисида илиқ сўзлар билдирган эди.

Ўзбекистонда кўзга кўринган давлат, сиёсат, жамоат ва фан арбобларидан бири, академик О.У.Салимов С.Шермухамедовнинг раҳбарлик фазилатлари сифатида унинг ўз ишига ўта масъулиятлиликл билан ёндашиши, бошлаган ишини охиригача етказиши, ўзидан ҳам, бошқалардан ҳам ўта интизомли бўлишни талаб этиши атрофдагилар учун намуна бўлиши мумкин бўлган хислатлар эканлигини таъкидлайди. Юқори раҳбарлик лавозимларида ишлаган даврда С.Шермухамедовнинг қаттиққўллик, интизомлиликлни талаб этиши билан бирга қўл остидаги ходимларига нисбатан меҳрибон бўлганлиги, шунинг учун ундан барча миннатдор эканлиги тўғрисида ёзади [8].

С.Шермухамедов раҳбарликни имтиёз эмас, балки унга жамият томонидан ишониб топширилган масъулият деб ҳис қилган. Шу боис у масъулиятни жамият ва инсонлар олдидаги ишончни оқлаш, уларнинг дардларини тинглаш, уларга қўлидан келганича ёрдам кўрсатишга ҳаракат қиларди. У раҳбар бўлиб ишлаган даврларда

қабулига келган ҳар бир кексаю ёшни ўрнидан туриб, мулозимат, очиқ чехра билан кутиб олар, улардан ҳол-аҳвол сўрар, бир пиёла чой узатиб, арзларини тинглар, муаммоларини иложи борица тез, ижобий ҳал қилиб, қўнгилларини кўтариб, эшиккача кузатиб қўярди, “эрта келинг, индин келинг”, “кутинг” деган ибораларни мутлақо ишлатмас, сансалорликка йўл қўймасди. Шу сабабли С.Шермухамедов ҳузурига кирган бирор киши ундан норози бўлиб чиқмаган.

Саид Шермухамедов раҳбарлик ишларида, айниқса, маориф вазири бўлиб ишлаган вақтда ўз соғлиги, шахсий роҳатини ҳам аямай, вақтини чекламай, жону дили билан меҳнат қилган. Қабул маросимлари баъзан кечаси соат 12 га қадар давом этган, ҳатто кўпинча якшанба кунлари шогирдлар – аспирантлар ва докторантлар билан ишлаган. Қўл остидаги ходимларга “вазирлик жамғармаси”дан қўшимча маош белгилаб, моддий ёрдам берган. Шунинг учун ходимлар уни “ота” деб аташган, “Ота рози – Худо рози” иборасини тез-тез ишлатишган.

С.Шермухамедовнинг раҳбарлик фаолияти маъмурий-буйруқбозлик, расмийчилик, тўрачилик, сохтакорлик ва дабдабазлик нишонларидан батамом холи эди. У ҳар бир учрашув ва қабул маросимларини таклифлар, арзу додлар, мурожаатларни атрофлича, чуқур ўрганиб чиқиб, уларни ўз жойида жамоа, одамлар иштирокида ижобий ҳал қилар эди. Раҳбарнинг қабул қарорлари, буйруқ ва кўрсатмалари тўғри, адолатли, аниқ, равшан ва тушунарли бўлиб, уларнинг ижроси ўз вақтида ва тўлиғича таъминланар эди [7:38-41].

3. Устозларга эҳтиром, дўстлар ва қариндошларга садоқатлилик хислатлари.

Саид Шермухамедовнинг ўз устозлари, дўстлари, яқин касбдошларига нисбатан эҳтироми ва садоқати каби хислатлари ибрат олишга арзийди. У ўзининг талабалик йилларидаги домласи, диплом иши, номзодлик ва докторлик диссертацияларига илмий раҳбарлик қилган устози Иброҳим Мўминович Мўминов хотирасини доимо ёдида сақлаб келди. Устознинг ҳаёти, илмий ижоди, жамоатчилик ва илмий фаолиятлари тўғрисида 30 дан ортиқ илмий ва илмий-оммабоп ишларни эълон қилди. С.Шермухамедов ташаббускорлигида И.Мўминовнинг танланган асарлари нашр этилди. 1978 йилда олим таваллудининг 70 йиллиги, 1983 йилда 75 йиллиги, 1993 йилда 85 йиллиги, 1998 йилда 90 йиллиги, 2008 йилда 100 йиллик юбилейларини ўтказишда бош-қош бўлди. С.Шермухамедов ташаббуси билан Бухоро вилояти Шофиркон туманининг Тезгузар қишлоғида И.Мўминов номли мактабда устоз ҳаёти, илмий-педагогик ва жамоатчилик фаолиятига оид музей ташкил қилинди. И.Мўминов илмий меросига бағишланиб 2 та номзодлик диссертацияси ҳимоя қилинди. ЎЗР ФАнинг академик И.М.Мўминов номидаги Фалсафа ва ҳуқуқ институтида деярли ҳар йили “Мўминов ўқишлари” ташкил этилди, уларда С.Шермухамедов фаол иштирок этди.

Саид Шермухамедов Ўзбекистон Республикасининг биринчи раҳбари, машҳур давлат ва жамоат арбоби, таниқли ёзувчи Шароф Рашидовни ўзининг сеvimли устозларидан бири деб биларди. Унинг Ўзбекистон Коммунистик партияси Марказий комитетида ишлаган йиллари (1964 – 1970) ва республика маориф вазири (1970 – 1984) сифатидаги фаолияти ҳам Шароф Рашидовнинг раҳбарлик йилларига тўғри келади, унинг юксак ишончи ва қўллаб-қувватлаши, ғамхўрликлари туфайли амалга ошди.

Ш.Рашидов вафотидан кейин республикада юқори раҳбарлик курсисида ўтирган айрим ношуд раҳбарлар томонидан унинг номи ва фаолиятига нисбатан маломат тошлари отила бошланди. Ўшанда Ш.Рашидовнинг асл шогирдлари, жумладан, С.Шермухамедов виждонни сотишмади, иймону эътиқодга содиқ қолишиб, устознинг улуғ хизматлари ва номини унутишмади.

И.А.Каримовнинг республикада биринчи раҳбар лавозимида кўтарилиши шарофати билан миллатнинг асл фарзанди Шароф Рашидов шахси тикланди, унга нисбатан маломат тошларини отишга чек қўйилди. С.Шермухамедов устози Ш.Рашидовга бағишлаб қатор мақолалар эълон қилди, унинг фаолиятига объектив, холисона баҳо берди.

Саид Шермухамедов учун азиз устозлардан яна бири машҳур археолог олим, академик Яҳё Ғуломов эди.

1965 йилда Самарқанд вилояти ва шаҳар ижроқўмлари “Термиз – Тошкент” йўналиши бўйича ўтувчи катта ўзбек тракти автомобиль йўлини Шоҳизиндадан сал на-

рироқдан, яъни Афросиёб тепалигини кесиб ўтадиган ҳолда ўтказиш ҳақида қарор қилган. Бу қарорга қарши академик Я.Ғуломов ўз тахминига кўра, эски шаҳар маркази айнан Афросиёб тепалигида бўлганлиги, шу боис бу ердан автомобиль йўли ўтказиш режаси бекор қилинишини сўраб, республиканинг юқори партия ва ҳукумат ташкилотларига, шахсан республиканинг биринчи раҳбари Шароф Рашидовга мурожаат қилиб, талабномалар ёзган. Шу баҳсли масалани ҳал қилиб келиш учун Шароф Рашидов С.Шермухамедовни Самарқандга сафарга жўнатган.

С.Шермухамедовнинг оқилона маслаҳатларига кўра, “Термиз – Тошкент” автомобиль йўли қурилиши бошланиб, у Яҳё Ғуломов таклиф этганидек, Афросиёбдан нарироқдан ўтказилиб, қуриб битказилган. Афросиёб жаҳонга машҳур археологик марказга айланган. Академик Яҳё Ғуломов бу ишлардан фахрланиб, “Саиджон менинг дипломатим”, дер эди. С.Шермухамедов ўз навбатида Ўзбекистонда кўп йиллар давомида “Яҳё Ғуломов ўқишлари”ни ўтказишнинг фаол иштирокчиларидан бири бўлган.

Саид Шермухамедов ҳуқуқшунослик фани соҳасида ўзбек аёллари орасида биринчи академик, жаҳонга машҳур олима Ҳадича Сулаймонова ҳаёти ва фаолиятига бағишланган тадбирларни ўтказиш, у киши тўғрисида мақолалар тўпламларининг юзага келишида жонбозлик кўрсатган.

Ўзбекистон файласуфлари сардори сифатида С.Шермухамедов касбдош дўстлари ва бошқа фан вакиллари хамжиҳатликка даъват этиб, уларни ягона мақсад – Ватан равнақи йўлида астойдил хизмат қилишга сафарбар этди. Чунончи, профессор Ҳайдар Пўлатов республикадаги йирик файласуф, Саид аканинг энг яқин дўстларидан бири эди. Ҳ.Пўлатов вафотидан кейин С.Шермухамедов у кишининг миллий истиқлол ғоясига бағишланган қимматли мақолаларини жамлаб, “Сизни яхши кўрар эдим, одамлар” номи билан китоб қилиб нашр эттирди. Бу билан ўз қадрдон дўсти хотирасига муносиб ҳайкал қўйди, дейиш мумкин.

2010 йилда С.Шермухамедов таваллудининг 80 йиллиги муносабати билан унинг “Қалбим изҳорлари” номли китобининг 1-қисми нашр этилди. Китобдан муаллифнинг ўз устози академик И.М.Мўминов, қадрдон дўстлари, ЎЗР ФА академиклари М.М.Хайруллаев, Э.Юсупов, А.Қ.Валиев, Р.Бекжонов, ЎЗР ФА мухбир-аъзолари Ҳ.Пўлатов, А.Аъзамхўжаев, фанимиз арбоблари ва ташкилотчилари Ш.Абдуллаев, О.Файзуллаев, М.Болтаев, Ҳ.Шайхова, М.Ҳакимов, М.Абдуллаев, С.Мирзаев, Н.Раҳмонов, Э.Холиқов, Х.Раҳимов, П.Мусаев, шоир ва ёзувчилардан Тилак Жўра, Ш.Ризаев ижодий мероси ва фаолияти тўғрисидаги мақолалар ўрин олган. Шунингдек, китобда инсон муаммоси ёритилган Чингиз Айтматов ва М.Шохонов асарларининг фалсафий таҳлили берилган. Ушбу китоб ёшлар тарбияси учун ибратли материалларга бойдир [9].

Саид Шермухамедов феноменига хос фазилатлардан энг муҳимлари дўстларни авайлаш, самимий қўмаклашиш орқали уларни камол топтириш, эл-юрт равнақи йўлида хизмат қилишга ундаш эди. Масалан, у забардаст адабиётшунос олим Ориф Икромовнинг докторлик диссертациясини ҳимоя қилишида қўмаклашган. Академик В.Зоҳидовнинг ишини ҳал қилишда ҳожатбарорлик қилган. Машҳур адабиётшунос олим Ғайбулло ас-Салом маълум сабабларга кўра ишсиз қолиб кетганда уни Тошкент давлат университетининг журналистика бўлимида янги очилган таржима назарияси ва амалиёти кафедраси мудирлиги лавозимига ишга ўрнашишига ёрдам берган. Талантли шоир ва журналист Султон Акбарийни қўшниси билан жанжаллашиб қолганида муросага келтириб, жинсий жазодан сақлаб қолган [10:80-90].

Педагогика фанлари соҳасида Ўзбекистонда биринчи фан доктори, республика педагогларининг отахони, академик Сиддиқ Ражабов С.Шермухамедовни “Ўзбекистон педагогларининг бош қўмондони”, деб эътироф этган [10:75-76].

Саид Шермухамедов ўз қариндошларига садоқатлилик, вафодорлик, ғамхўрлик хислатларини намоён этган.

Буюк инсон ва олимнинг турмуш ўртоғи Муҳаббатхон Шермухамедова Саид ака билан биргаликда кечирган бахтли 45 йиллик умрларидан мамнунликларини баён этиб, “у киши ҳаётимнинг мазмуни, илк муҳаббатим олови, кўзларим нури, қалбим чечагидирлар” [11], деб ёзган.

Фалсафа фанлари номзоди, доцент Зоя Арисланбаева домланинг рафиқаси Муҳаббатхон опа билан биргаликдаги бахтли, пок, самимий, фаровон ибратли ҳаётлари тўғрисида илҳомланиб ёзади [12].

Фалсафа фанлари номзоди, доцент М.Шарипов таъкидлашича, устоз инсонпарварлик ва севги-муҳаббатни уйғунликда деб билган ва унинг кучини инсонларни бегоналаштиришдан, бир-бирига қарши туришдан сақлашда деб тушунган. Шу боис севги эҳтиёжи ғамхўрлик ва масъулиятни ҳис этишни тақозо этади, дейди муаллиф, Саид ака ва унинг рафиқаси Муҳаббатхон опаларнинг бир-бирига бўлган ҳурмати, муҳаббати, бир-бирига ғамхўрлик қилиши ҳавасни келтиради [13], деб ёзади.

Саид Шермуҳамедовнинг ўз оғайнилари, қариндошларига меҳрибонлиги, меҳр-муҳаббати, ғамхўрлиги, ёрдамлари тўғрисида унинг укалари Аслан Шермуҳамедов, Баҳодир Шермуҳамедов, Равшан Раҳмонов, сингиллари Нигора Шермуҳамедова, Жамила Шермуҳамедова, жияни Нигина Шермуҳамедова, ўғли Бахтиёр Шермуҳамедов, неваралари Диана, Саида, Ширин, Амалия, Малика Шермуҳамедовалар илиқ қалб сўзларини баён этишган [14].

4. Шогирдларига ғамхўрлик хислатлари.

Фалсафа фанлари доктори, профессор, Ўзбекистонда хизмат кўрсатган фан арбоби О.Файзуллаев ёзганидек: “Саид Шермуҳамедов ўзига ҳам, шогирдларига ҳам талабчан инсон. У ҳамма вақт истеъдодли ёшларга ғамхўр, талабалар, аспирантлар ва докторантларга доно маслаҳатгўй, жонқуяр устоз” [15] бўлган.

Саид Шермуҳамедов илмий раҳбарлиги остида 1968 йилда биринчи бўлиб Анвар Мансуров санъатда бадиий ҳақиқат муаммоси мавзусида номзодлик диссертациясини ёқлади. Иқтидорли шогирд фожиали тарзда бевақт оламдан ўтди. Устоз С.Шермуҳамедов шогирдининг хотирасига бағишлаб махсус мақола ёзди, 1971 йилда унинг монографиясига сўзбоши ёзиб, нашр эттирди.

Устоз С.Шермуҳамедов феноменига хос ибратли фазилатлардан бири шундаки, деб ёзади домланинг шогирди, профессор Ш.Саматов, шогирдлари тақдим этган диссертацияни кечиктирмай, қисқа муддатда ўқиб чиқиб, ўз фикр-мулоҳазаларини алоҳида қоғозга қайд этарди, қўлёзмани чизмасди, диссертация ҳимояси пайтида эса одил ҳакам ва ишончли ҳимоячи вазифасини бажарарди [10:22].

С.Шермуҳамедов Мирзо Улуғбек номидаги Ўзбекистон Миллий университети фалсафа факультетида кафедра мудири бўлиб ишлаган йилларда унинг раҳбарлигида ташкил этилган “Тафаккур шайдолари” гуруҳининг сардори Бунёдбек Маматюсупов устознинг ноёб фазилатлари тўғрисида ёзиб, унинг “... синчков нигоҳи қаъридаги инсонпарварлик, миллатпарварлик, садоқат, адолатгўйлик, камёб ташкилотчилик, ўз ўрнидаги самимий ҳазил, шунингдек, талабчанлик ва ишга масъулият каби фазилатларни ўқиб олиш қийин эмас” [16], деган эди.

Фалсафа фанлари номзоди, доцент, С.Шермуҳамедовнинг шогирдларидан бири Рухсора Рўзиеванинг қайд қилишича, устоз ўз шогирдларига қуйидаги уч қоида қайта-қайта такрорлаган: биринчидан, ўзи шуғулланадиган фан соҳасини чуқур билиши, иккинчидан, шу соҳада изчиллик билан тадқиқот олиб бориши, янги ғояларни илгари суриши, учинчидан, шу ғояни ҳаётга кенг тарғиб этиб, илмий жамоа ва шогирдларига раҳбарлик қила билиши лозим [17].

Устознинг яна бир шогирди Беҳзод Қобулов хотирлаганидек, С.Шермуҳамедов доимо ёшларга ватанпарвар бўлишни, бунинг учун ўз юртининг тарихий обидалари, муқаддас жойларини яхши билишни таъкидлаган, унинг ўзи бунинг яққол намунасини кўрсатган [18].

Саид Шермуҳамедов шогирдларига нисбатан чексиз ғамхўрликни ўзининг улуғ устозларидан, дўстларидан ўрганган, шу туфайли ўзи ҳам буюк устоз даражасига кўтарилган эди. Буюк инсон ва алломанинг маънавияти, ноёб хислатлари илм аҳли ва ёшлар тарбияси учун ўзига хос тарбия мактаби бўлган. Бу фикрни фалсафа фанлари доктори, профессор Маҳмуд Абдуллаев ва доцент Бахтиёр Толипов ўзларининг устоз С.Шермуҳамедовга бағишланган “Устозлар устози” сарлавҳали шеърларида ёрқин ифодалашган [19].

Ўзбекистон халқ шоири Жамол Камол академик Саид Шермухамедовни барча эзгу хислатлари билан бирга мустаҳкам илдиз отиб турган қудратли чинор дарахтига ўхшатиб, унга бағишлаб “Чинор” шеърини ёзган [20].

Хулоса қилиб айтганда, йирик жамоат ва давлат арбоби, академик Саид Шермухамедов феноменига хос бўлган ноёб фазилатлар унинг комил инсон бўлганлигини кўрсатади. Бу фазилатлар ҳозирги кунда ҳам ўз аҳамиятини йўқотган эмас, улар ёшлар тарбияси учун ибратли материаллар беради.

ФОЙДАЛАНИЛГАН АДАБИЁТЛАР:

1. Философская энциклопедия. Гл. ред. Ф.В.Константинов. – Москва: Советская энциклопедия, 1970. 5-т., с. 313.
2. Жўраев Н. Суянч тоғи //Қалб изҳорлари. – Тошкент: Фалсафа ва ҳуқуқ институти, 2010, 87-88-бетлар.
3. Кучуради Иоанна. Величие простого философа //Қалб изҳорлари, 8-бет.
4. Чумаков А.Н. К юбилею профессора С.Ш.Шермухамедова //Қалб изҳорлари, 10-бет.
5. Орипов А. Қутлуғ ёш // Қалб изҳорлари, 6-7-бетлар.
6. Жўраев Р. Дунё фаровонлиги яхши одамлар билан //Қалб изҳорлари, 27-28-бетлар.
7. Бобобеков Ҳ.Н., Олимов А.Ҳ. Замонамизнинг етук олими //Қалб изҳорлари, 41-бет.
8. Салимов О.У. Эзгу мақсадли олим //Қалб изҳорлари, 11-бет.
9. Шермухамедов Саид. Қалбим изҳорлари. Биринчи китоб. – Тошкент: Алишер Навоий номидаги Ўзбекистон Миллий кутубхонаси нашриёти, 2010, 164 б.
10. Саматов Шомат. Илму маърифат боғбони. – Тошкент: Extremum press, 2010, 136 б.
11. Шермухамедова М. Орзуларим армон бўлмади //Қалб изҳорлари, 56-бет.
12. Арисланбаева З. Устоз оиласидан ибрат //Қалб изҳорлари, 123-бет.
13. Шарипов М. Комил инсон ҳақида ўй //Қалб изҳорлари, 118-бет.
14. Қалб изҳорлари, 56-68, 133-135-бетлар.
15. Файзуллаев О. Маданиятшунослик фалсафасининг сардори //Қалб изҳорлари, 13-бет.
16. Маматюсупов Б. Донишмандлик сари //Қалб изҳорлари, 129-бет.
17. Рўзиева Р. Ҳақиқий олим бўлиш учун... //Қалб изҳорлари, 126-бет.
18. Қобулов Б. Бу мактабни битирмаймиз... //Қалб изҳорлари, 131-бет.
19. Маҳмуд Абдуллаев, Бахтиёр Толипов. Устозлар устози //Қалб изҳорлари, 115-116-бетлар.
20. Жамол Камол. Чинор. Қадрдон акамиз, Ўзбекистон Фанлар академияси академиги Саид Шермухамедовга //Қалб изҳорлари, 107-бет.